

Sygn. akt III CK 350/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 grudnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Grzelka

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa J. C.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Starostę N. o ustalenie, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 20 grudnia 2005 r., kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 27 stycznia 2005 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala kasację.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w N. wyrokiem z dnia 27 stycznia 2005 r. oddalił – wytoczone przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Starostę N. - powództwo J. C. o ustalenie, że własność nieruchomości szczegółowo opisanych w pozwie jako zespół pałacowo-parkowy, nie przeszła na rzecz Skarbu Państwa na mocy art. 2 ust. 1 lit.e Dekretu z dnia 6 września 1944 r. o reformie rolnej, dalej określanego jako „dekret o reformie rolnej” lub „dekret” (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz.13). Pozwany Skarb Państwa,

żądając oddalenia powództwa podniósł, że cały majątek ziemski należący do poprzednika prawnego powódki A. S. był „nieruchomością ziemską” w rozumieniu art. 2 ust. 1 dekretu o reformie rolnej.

Sąd Okręgowy ustalił, że nieruchomości objęte żądaniem pozwu wchodziły w skład większej nieruchomości rolnej o pow. 218 ha. Na podstawie dekretu o reformie rolnej cała nieruchomość jako ziemska o powierzchni przekraczającej normy obszarowe wskazane w dekrecie przejęta została na własność Skarbu Państwa. Prawo własności Skarbu Państwa ujawnione zostało w księdze wieczystej na podstawie zaświadczeń Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego z dnia 12 grudnia 1945 r. i 27 września 1946 r. oraz uchwały Sądu Okręgowego z dnia 7 października 1946 r. Dokumenty te zostały utracone. Sąd Okręgowy stwierdził, że wprawdzie wpisy w księgach wieczystych dokonane w latach 90-ych ubiegłego wieku wskazują, że nieruchomości przejęte zostały na podstawie art. 2 ust. 1 pkt c dekretu o reformie rolnej, to jednak postępowanie dowodowe nie dało podstaw do ustalenia, że A. S. należał do kręgu osób wymienionych w powołanym przepisie. Przeciwnie istnieją podstawy do ustalenia, że w czasie wojny prezentował postawę patriotyczną. Przejęcie nieruchomości na własność Skarbu Państwa mogło zatem nastąpić wyłącznie na podstawie art. 2 ust. 1 pkt e dekretu o reformie rolnej. Sąd Okręgowy uznał, że sporne nieruchomości łącznie z parkiem i pałacem, określane przez powódkę jako zespół pałacowo-parkowy, pozostawały w funkcjonalnej łączności z całym majątkiem ziemskim. Podlegały zatem przepisom dekretu o reformie rolnej.

Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu apelacji powódki wyrokiem z dnia 27 stycznia 2005 r. uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i pozew odrzucił, uznając, że zachodzi niedopuszczalność drogi sądowej. Sąd Apelacyjny wskazał na treść § 5 ust.1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, dalej określanego jako „rozporządzenie wykonawcze” (Dz. U. Nr 10, poz. 51 ze zm.), zgodnie z którym orzekanie w sprawach, czy dana nieruchomość podpada pod działanie przepisów art. 2 ust. 1 lit.e należy do organów administracji państwowej, które orzekają w formie decyzji administracyjnej, podlegającej zaskarżeniu w trybie określonym przepisami kodeksu postępowania administracyjnego.

Kasacja powódki oparta została na podstawie naruszenia przepisów postępowania – art. 199 § 1 pkt 1 w zw. z art.1 k.p.c. przez uznanie, że w sprawie o ustalenie nieistnienia przejścia prawa własności nieruchomości na własność Skarbu

Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej, zachodzi niedopuszczalność drogi sądowej; art. 199¹ k.p.c. przez jego niezastosowanie, mimo że wcześniej Wojewoda X. uznał się za organ niewłaściwy do rozpoznania sprawy i skierował powódkę na drogę postępowania sądowego. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy, mimo uznania kasacji za bezzasadną, miał na względzie wyrok tego Sądu z dnia 13 lutego 2003 r., III CKN 1492/00, w uzasadnieniu którego wyrażony został trafny pogląd, że umorzenie przez Trybunał Konstytucyjny (postanowienie z dnia 28 listopada 2001 r., Sk 5/01, OTK 2001, nr 8, poz. 266) postępowania ze skargi konstytucyjnej o stwierdzenie niezgodności art. 2 ust. 1 lit. „e” dekretu o reformie rolnej z Konstytucją, w następstwie uznania, że przepis ten utracił moc obowiązującą, bowiem został „skonsumowany” przez jednorazowe przejście z mocy prawa na Skarb Państwa własności określonych w nim nieruchomości - nie wyłącza ochrony prawnej właściciela w wytoczonym przez niego procesie windykacyjnym w wyjątkowych wypadkach, a mianowicie, gdy nieruchomość została przejęta wbrew przepisom dekretu, nie została wykorzystana na cele określone w dekrecie i nie stała się własnością innych osób fizycznych lub prawnych.

W rozpoznawanej sprawie mamy do czynienia z innym roszczeniem, opartym na zupełnie innych okolicznościach faktycznych. Przedmiotem procesu jest roszczenie o ustalenie, że sporna nieruchomość nie przeszła na rzecz Skarbu Państwa na mocy art. 2 ust.1 lit. e dekretu. Jest to w istocie żądanie zmierzające do stwierdzenia, że wspomniana nieruchomość „nie podpada” pod art. 2 ust.1 lit. e dekretu. Żądanie takie nie należy do drogi sądowej, co podkreślił także Sąd Najwyższy we wzmiankowanym wyroku z dnia 13 lutego 2003 r., a czemu dał dobitny wyraz Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 27 września 1991 r., III CZP 90/91, OSNC 1992, nr 5, poz.72, stwierdzając, że rozstrzygnięcie, czy dana nieruchomość nie podpada pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu następuje w drodze decyzji administracyjnej. W opisanej sytuacji sąd rozpoznający takie żądanie powinien na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. odrzucić pozew, chyba że w takiej sprawie organ administracyjny uznał się niewłaściwy (art. 199¹ k.p.c.).

Wobec tego, że kasacja oparta została na podstawie naruszenia właśnie art.199¹ k.p.c., skarżąca powinna wykazać, że z przedmiotowym roszczeniem wystąpiła na

drogę postępowania administracyjnego i organ administracji wydał postanowienie o zwrocie podania (art. 66 § 3 k.p.a.), bądź skarga administracyjna została odrzucona przez sąd administracyjny z tego powodu, że sprawa nie należy do właściwości sadu administracyjnego. Skarżąca na zaistnienie takich okoliczności nawet się nie powołała, wskazując jedynie na pismo Wojewody X. z dnia 15 października 1999 r., notabene nie adresowane do powódki, lecz do T. S. Warto podkreślić, że pismo to jest jedynie odpowiedzią na list, w której zawarte zostało stwierdzenie, że sporna nieruchomość przejęta została na własność Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust.1 lit. „c”, a nie lit. „e” dekretu.

W świetle wskazanego dokumentu, na który powódka po raz pierwszy powołała się w kasacji, nie można przyjąć, że spełniona została przesłanka z art. 199¹ k.p.c. w postaci „uznania się przez organ administracji publicznej za niewłaściwy”. Gdyby na chwilę przyjąć odmienną ocenę co do charakteru tego dokumentu, to nie dotyczy on powódki, a zatem również nie można byłoby stwierdzić, że w sprawie, z jaką powódka wystąpiła w niniejszym procesie wcześniej organ administracji publicznej uznał się za niewłaściwy.

Już tylko ubocznie dodać należy, że skoro organ administracji publicznej przyjmuje, że w świetle zgromadzonych dokumentów sporna nieruchomość przejęta została na własność Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. „c”, a nie lit. „e” dekretu, to budzić musi wątpliwości – z punktu widzenia interesu prawnego powódki – treść sformułowanego żądania.

Z przytoczonych względów kasację, jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw, należało oddalić (art. 393¹² w zw. z art.3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).